

Jelena RAKIĆ MA*
Internacionalni Univerzitet u Novom Pazaru
Pravni fakultet, asistent

Originalni naučni rad
UDK: 343.224-053.81(4)
Primljeno: 15. aprila 2019. god.

KRIVIČNOPRAVNI STATUS MLAĐIH PUNOLETNIH UČINILACA KRIVIČNIH DELA U EVROPI S OSVRTOM NA REPUBLIKU SRBIJU

Krivičnopravni status mlađih punoletnih učinilaca krivičnih dela sve češće je predmet interesovanja naučne i stručne javnosti na međunarodnom nivou. Međutim, ovoj kategoriji učinilaca krivičnih dela u literaturi u Republici Srbiji nije posvećeno dovoljno pažnje. Period rano punoletstva karakteriše se kao prelazni period od adolescencije do odraslog doba u kome lica ne moraju nužno biti na nivou biopsihičke zrelosti koja opravdava krivičnopravnu reakciju po pravilima predviđenim za odrasla lica. Nekoliko međunarodnih instrumenata sugeriše da bi procesuiranje i sankcionisanje mlađih punoletnih lica trebalo da bude drugačije u odnosu na odrasle osobe. U skladu sa međunarodnim preporukama većina zakonodavstava na teritoriji Evrope propisuje blaže kažnjavanje mlađih punoletnih lica u odnosu na odrasle učiniocce krivičnih dela ili izricanje krivičnih sankcija predviđenih za maloletnike. Prema pozitivnim zakonskim odredbama u Republici Srbiji mlađa punoletna lica koja izvrše krivično delo predstavljaju kategoriju učinilaca krivičnih dela prema kojima se mogu primeniti odredbe koje važe za maloletne prestupnike, ukoliko su ispunjeni zakonom propisani uslovi.

Ključne reči: mlađa punoletna lica učinioci krivičnih dela, krivičnopravni status mlađih punoletnih lica, vaspitne mere, krivične sankcije, maloletničko krivično pravo

---

* e-mail: jelenaarakic808@yahoo.com

1. Uvod

U savremenim krivičnim zakonodavstvima sposobnost lica da snose krivicu za svoja dela vezana je za propisane starosne limite. S tim u vezi krivični postupak neće se voditi prema licu koje je učinilo krivično delo ako je u vreme izvršenja dela prema nacionalnom zakonodavstvu imalo status deteta¹. Ovakav krivičnopravni položaj dece baziran je na kriminalno-političkim i opšte humanim razlozima koji imaju za cilj da se izbegne izlaganje suviše mladih lica krivičnom progonu (Škulić, 2003:111). Ukoliko krivično delo izvrši lice koje na osnovu starosne dobi pripada kategoriji maloletnika² takvo ponašanje karakteriše se kao maloletnička delinkvencija i podrazumeva primenu odredbi maloletničkog krivičnog prava, odnosno vođenja posebnog postupka prema maloletnicima koji je prilagođen specifičnostima njihovog psihofizičkog razvoja. Maloletnike karakteriše određen nivo intelektualne i emocionalne zrelosti što podrazumeva i niži stepen odgovornosti za preduzete radnje te i postupak prema njima ima za cilj vaspitanje, a ne kažnjavanje.

Ukoliko pratimo logiku prethodno navedenih kategorija učinilaca krivičnih dela onda bi u odnosu na sva lica koja su u krivičnopravnom smislu stekla status punoletne osobe krivični postupak trebalo voditi prema opštim odredbama i u skladu sa tim izreći neku od krivičnih sankcija predviđenih za punoletne učinioce krivičnih dela. Međutim, punoletna lica ne predstavljaju homogenu grupu, iako su godine života zajednički imenitelj ove kategorije učinilaca krivičnih dela tako da ih krivičnopravno ne bi trebalo tretirati na isti način. Naime, biopsihički razvoj a samim tim i zrelost ne nastupaju u isto vreme kod svih ljudi tako da se ne može sa sigurnošću tvrditi da lice koje je tek postalo punoletno ima dovoljno visok stepen lične odgovornosti i da je opravdano procesuiranje i sankcionisanje prema pravilima predviđenim za punoletna lica koja su dostigla punu zrelost. Stoga, većina zakonodavstava na području Evrope, uključujući i Republiku Srbiju, normativno prepoznaje podgrupu punoletnih lica, odnosno mlađa punoletna lica. Iako krivičnopravni status mlađih punoletnih lica nije potpuno autonoman u normativnom smislu (Škulić, 2010:207), ova lica mogu se blaže kažnjavati u odnosu na ostala punoletna lica, ili se u odnosu na njih može voditi postupak po

-
- 1 Prilikom normativnog određivanja starosnog maksimuma učinilaca krivičnih dela koji se smatraju decom ne postoji jedinstveno stanovište. Tako pod pojmom deteta mogu biti obuhvaćeni učinioci krivičnih dela do 7 godina, ili od 7 do 12, odnosno do 15 godina što zavisi od zakonodavstva konkretne države (Škulić, 2003:81).
  - 2 U zavisnosti od krivičnopravnog sistema maloletnikom se mogu smatrati lica starosti od 14 do 21 godine. Učinioci krivičnih dela ispod propisane donje starosne granice smatraju se decom, dok će se učinioci uzrasta iznad gornje starosne granice smatrati punoletnim (Škulić, 2003: 82)

pravilima za maloletne učinioce krivičnih dela i izreći neka iz kataloga krivičnih sankcija predviđenih za ovu kategoriju učinilaca krivičnih dela.

U ovom radu prvo ćemo razmotriti neke aspekte kognitivnog i psihosocijalnog razvoja mlađih punoletnih lica koji uslovljavaju njihov specifičan krivičnopravni status. Zatim ćemo krivičnopravni položaj predmetne kategorije učinilaca krivičnih dela sagledati s aspekta međunarodnih instrumenata. U sledećem delu rada ukazaćemo na razlike i sličnosti koje postoje u krivičnim zakonodavstvima Evrope, a koje se odnose na model postupanja i starosne granice mlađih punoletnih učinilaca krivičnih dela. Poslednji deo rada ima za cilj da se sažeto i obuhvatno prikaže krivičnopravni položaj mlađih punoletnih lica u Republici Srbiji. Shodno tome, dat je hronološki prikaz razvoja krivičnopravnog statusa mlađih punoletnih učinilaca krivičnih dela s posebnim osvrtom na pozitivno zakonsko rešenje.

2. Mlađa punoletna lica – između adolescenta i odrasle osobe

Pretpostavka da se sva lica u periodu ranog punoletstva nalaze na istom razvojnem nivou kao odrasle osobe je oboriva. Naime, istraživanja ukazuju na to da se razvoj ličnosti odvija postepeno i da se ne može bez rezerve prihvatiti da su sva mlađa punoletna lica zrele, odnosno odrasle osobe s punom sposobnošću da snose krivicu za svoja dela. Ovaj životni period predstavlja fazu u biopsihičkom razvoju mlade osobe tokom koje mlađa punoletna lica imaju više sličnosti sa maloletnicima nego sa odraslim osobama.

Ispoljavanje kriminalnog ponašanja od strane pojedinih mlađih punoletnih lica uslovljeno je nedovoljno razvijenim psihosocijalnim kapacitetima ličnosti koji utiču na samokontrolu, odnosno kontrolu emocija i impulsnih reakcija, koje nastavljaju da se razvijaju tokom ranih dvadesetih godina života (Steinberg, 2004: 56). Osim toga, istraživanja iz oblasti neurologije rezultirala su činjenicom da mozak mladih ljudi nije na istom razvojnem nivou kao kod odraslih, jer razvoj moždanih funkcija u cilju postizanja punog kapaciteta može trajati do 25. godine (Giedd, 2004: 8). U vezi sa prethodno navedenim adolescenti i mlađa punoletna lica češće ispoljavaju rizična ponašanja poput konzumiranja droge i alkohola i učestvovanja u kriminalnim aktivnostima (Willoughby *et al.* 2013: 320–321). U ovom periodu života vršnjačke grupe imaju snažan uticaj na mlade osobe. Maloletnici, ali i veći broj mlađih punoletnih lica još uvek grade svoj identitet i na tom putu sebe često posmatraju iz ugla vršnjaka, odnosno samopouzdanje i samovrednovanje stiču kroz prihvatanje od strane vršnjačkih grupa. Stoga vršnjačke grupe mogu imati dvojak uticaj na učestvovanje u kriminalnim

aktivnostima. Direktna uticaj odražava se tako što pojedinac donosi odluke koje su u skladu sa stavovima grupe kojoj pripada ili kojoj želi da se priključi. Uočena je direktna veza između potrebe da se pripada vršnjačkoj grupi i odluke da se učestvuje u kriminalnim aktivnostima (Corriero, 2006: 30). Indirektni uticaj ogleda se u strahu da budu odbačeni od vršnjačke grupe te se uključuju u rizična ponašanja iako to nije njihov izbor već izbor grupe. Strah od usamljenosti, odnosno od odbacivanja od strane vršnjačkih grupa predstavlja snažan pokretač prilikom donošenja odluke da li učestvovati u izvršenju krivičnog dela ili odustati i biti ekskomuniciran (Riera, 2012: 234).

Preuzimanje uloge odrasle osobe umnogome zavisi i od socioekonomskih faktora. Od mlađih punoletnih lica očekuje se da se ponašaju u skladu sa opšteprihvaćenim standardima kao što je završetak srednje škole, upisivanje fakulteta, zaposlenje i slično. Razvoj ličnosti u sadejstvu sa novim obrascima ponašanja kao što su učenje, posao, stupanje u brak pozitivno utiču na mlađa punoletna lica i doprinose udaljavanju od kriminalnih aktivnosti i vršnjaka koji ispoljavaju kriminalno ponašanje (Mulvey i dr., 2004: 217). Ipak, realnost je, za neke od njih, drugačija. Ova kategorija lica uglavnom je još uvek finansijski zavisna od svojih roditelja³ s obzirom na to da i ukoliko su zaposleni nemaju dovoljno materijalnih sredstava kako bi napustili roditeljski dom⁴, u potpunosti se osamostalili i zasnovali porodicu i na taj način razvili ličnu odgovornost (Arnett, 2007: 69; Glenn i *et al.*, 2004: 128–130). Kada se na ograničene mogućnosti mlađih punoletnika da postanu nezavisni od svojih roditelja nadovežu nedovoljno razvijena odgovornost, umerenost i sposobnost predviđanja posledica svojih dela i održavanja balansa između impulsnih i planskih reakcija dobija se slika mlađeg punoletnog lica koje lako ispoljava kriminalno ponašanje, što nužno ne znači da će nastaviti sa istim.

Mlađi punoletnici kao i maloletnici prolaze kroz fazu sazrevanja u kojoj su skloni eksperimentisanju i testiranju granica što za posledicu može imati greške, poput vršenja krivičnih dela (Hirsch, Ashworth, 2005: 46; Zimiring, 2005: 60). Sposobnost svakog ljudskog bića da živi u skladu sa propisanim pravilima ponašanja nije urođena već se razvija tokom života tako da kroz faze maloletstva i ranog punoletstva pojedinac uči da donosi odluke što sa sobom povlači „ri-

---

3 Prema podacima Republičkog zavoda za statistiku koji se odnose na prihode i uslove života u Srbiji su riziku od siromaštva najviše izložena lica starosti od 18 do 24 godine čiji udeo u ukupnom uzorku iznosi 32.7%. (Saopštenje broj 087-god. LXVII od 03.04.2017. Siromaštvo i socijalna nejednakost, 2016: 1).

4 Prema podacima Eurostat-a veliki broj mladih uzrasta od 18 do 24 godine još uvek živi sa svojim roditeljima. Tako je u 2017. godini najniži procenat zabeležen u Norveškoj, tačnije 10.2%, dok je čak 67.2% mladih sa područja Malte živelo sa svojim roditeljima. U Srbiji je u 2016. godini 67.6% ove kategorije stanovništva živelo u porodičnom domu (Share of young adults aged 18–34 living with their parents by age and sex – EU-SILC survey).

zik od loših izbora“ (Hirsch, Ashworth, 2005: 46). S tim u vezi je i podatak da je stopa kriminaliteta najviša pri gornjoj starosnoj granici maloletstva (Farrington, Loeber, Howell, 2012: 734), a zatim postepeno opada tako da tek četvrtina od ukupnog broja osuđenih lica biva prvi put osuđena nakon 21. godine (McGee, Farrington, 2010: 536). Ovaj podatak implicira da većina lica prestaje sa kriminalnim aktivnostima nakon postizanja zrelosti na nivou odrasle osobe i prihvatanja pozitivnih obrazaca ponašanja.

3. Međunarodni standardi u postupanju sa mlađim punoletnim učiniocima krivičnih dela

Postupanje prema mlađim punoletnim licima koji su izvršili krivično delo postaje sve značajnije pitanje u oblasti maloletničkog pravosuđa na međunarodnom nivou. Nekoliko međunarodnih dokumenata donetih od strane Ujedinjenih nacija i Saveta Evrope sadrži odredbe koje se odnose na tretman mlađih punoletnih učinilaca krivičnih dela.

Minimalna standardna pravila Ujedinjenih nacija za administraciju pravosudnog sistema za maloletne prestupnike – Pekinška pravila⁵ odnose se na postupanje sa maloletnim učiniocima krivičnih dela i usmerena su na kaznenu reakciju pretežno rehabilitacionog karaktera u skladu sa potrebama ove kategorije prestupnika. Osim toga, Pekinškim pravilima preporučuje se državama da ulože napore kako bi se svi principi sadržani u ovom dokumentu primenjivali i na mlađa punoletna lica (pravilo 3.3).

Savet Evrope doneo je dva dokumenta koja se odnose na maloletne učiniocima krivičnih dela, ali se pravila odnose i na postupanje sa mlađim punoletnim licima. Preporuka 2003/20⁶ odnosi se na nove načine postupanja u slučajevima maloletničke delinkvencije i ulogu maloletničkog pravosuđa. Ovom preporukom predviđeno je da bi u svim slučajevima kada sudija proceni da osobe mlađe od 21 godine nisu dostigle nivo zrelosti na kome bi bile odgovorne za svoje postupke trebalo primeniti isti tretman kao i prema maloletnim učiniocima krivičnih

---

5 United Nation Standard Minimal Rules for Administration of Juvenile Criminal Justice – Beijing Rules Adopted by United Nations General Assembly Resolution, no. 40/33 of 29. November 1985. Dostupno na: <https://www.ohchr.org/Documents/ProfessionalInterest/beijingrules.pdf>, stranici pristupljeno 20.6.2018

6 Recommendation Rec(2003)20 of the Committee of Ministers to member states concerning new ways of dealing with juvenile delinquency and the role of juvenile justice, Adopted by the Committee of Ministers on 24 September 2003. Dostupno na: <https://pjp-eu.coe.int/documents/3983922/6970334/CMRec+%282003%29+20+concerning+new+ways+of+dealing+with+juvenile+delinquency+and+the+role+of+juvenile+justice.pdf/e96f09bf-325d-4ed5-a07f-f4c3f-663be54>, stranici pristupljeno 20.6.2018

nih dela (pravilo 11). Dakle, preporučuje se ekstenzivno shvatanje maloletstva, odnosno da se period do 21. godine života shvati kao produžena faza adolescencije što podrazumeva i izjednačavanje krivičnog položaja mladih punoletnih i maloletnih lica. Preporuka 2008/11⁷ kojom se bliže uređuju pravila u vezi sa sankcijama i merama koje se primenjuju prema maloletnim učiniocima krivičnih dela kojima su izrečene sankcije ili mere, kao deo osnovnih pravila predviđa da se prema mlađim punoletnim učiniocima krivičnih dela postupa kao sa maloletnim učiniocima krivičnih dela, uvek kada je to primereno, odnosno u skladu sa samim delom i ličnošću mlađeg punoletnog lica (pravilo 17). Pod mlađim punoletnim učiniocem krivičnog dela podrazumevaju se lica koja su navršila 18 i nisu navršila 21 godinu života za koja postoje osnovi sumnje da su počinila krivično delo (pravilo 21 tačka 2). Pravila o predmetnoj kategoriji prestupnika imaju za cilj podsticanje zakonodavstava da prošire odredbe koje se odnose na maloletne prestupnike i na kategoriju mladih punoletnih lica s obzirom na to da je proces obrazovanja i integracije u društvo složen proces i lakše je izvršiti integraciju ukoliko se i mlađim punoletnim prestupnicima pristupi blažim merama (Commentary to the European Rules for juvenile offenders subject to sanctions or measures: 6).

Preporuke Ujedinjenih nacija i Saveta Evrope nemaju obavezan pravni karakter, ukoliko nisu formalno inkorporirane u nacionalno pravo, ali se njihov značaj ne može zanemarivati s obzirom na to da se radi o posebnim uputstvima koja bi trebalo uzeti u obzir prilikom reformi nacionalnih zakonodavstava.

4. Krivičnopravni položaj mladih punoletnih učinilaca krivičnih dela u državama Evrope

Jedna od značajnih karakteristika krivičnih zakonodavstava na području Evrope ogleda se u normativnoj distinkciji dve kategorije punoletnih učinilaca krivičnih dela, odnosno mladih punoletnih lica i odraslih. S tim u vezi težište je na tome da krivičnopravni status mladih punoletnih lica, uzimajući u obzir specifičnost biopsihičkog i psihosocijalnog razvoja, bude drugačiji od statusa ostalih punoletnih učinilaca krivičnih dela. Podaci o krivičnopravnom položaju učinilaca krivičnih dela koji pripadaju kategoriji mladih punoletnih lica na području Evrope prikazani su u Tabeli 1.

---

7 Recommendation CM/Rec(2008)11 of the Committee of Ministers to member states on the European Rules for juvenile offenders subject to sanctions or measures, Adopted by the Committee of Ministers on 5 November 2008 Dostupno na: [https://www.unicef.org/tdad/councilofeuropcej-rec08\(1\).pdf](https://www.unicef.org/tdad/councilofeuropcej-rec08(1).pdf), stranici pristupljeno 20.6.2018.

Tabela 1: Mlađa punoletna lica u (maloletničkom) krivičnom pravu država Evrope⁸

Država	Posebne odredbe kojima mlađa punoletna lica mogu biti obuhvaćena zakonom o maloletnicima	Posebne odredbe u krivičnim zakonima kojima se omogućava ublažavanje kazne mlađim punoletnim licima	Odredbe o sankcionisanju punoletnih lica mogu/moraju biti primenjene	Starosna granica za izricanje krivične sankcije maloletničkog zatvora i sličnih oblika lišenja slobode
Austrija	da	da	18 / 21	14–27
Belgija	da	ne	16 / 18	Samo ustanove socijalne zaštite
Bugarska	da	ne	18	14–21
Crna Gora	da	ne	18 / 21	14–15 / 16–23
Danska	da	da	15 / 18 / 21	15–23
Engleska / Vels	da	da	18	10–13 / 14–21
Estonija	ne	ne	18	14–21
Finska	da	da	15 / 18 / 21	15–21
Francuska	da	da	18	13–18 / 19–23
Grčka	ne	da	18 / 21	13–21 / 22–25
Holandija	da	ne	16 / 23	14–24
Hrvatska	da	ne	18 / 21	14–21
Irska	ne	ne	18	10–12 / 13–15 / 16–18
Italija	da	da	18 / 21	14–21
Kipar	ne	da	16 / 18 / 21	14–21
Letonija	ne	ne	18	14–21
Litvanija	da	ne	14 / 16	14–21
Mađarska	ne	da	18	14–24
Nemačka	da	da	18 / 21	14–24
Poljska	ne	da	15 / 17 / 18	13–18 / 19–21
Portugalija	da	da	16 / 21	12–15 / 16–21
Republika Češka	da	da	18/18+ blaže kažnjavanje	15–19
Rumunija	ne	da	18 / 20	14–21
Rusija	da	ne	18 / 21	14–21
Slovačka	ne	da	18 / 21	14–18
Slovenija	da	ne	18 / 21	14–23
Srbija	da	ne	18 / 21	14–15 / 16–23
Škotska	da	ne	16 / 21	16–21
Španija	ne	ne	18	14–21
Švajcarska	da	da	18	10–22
Švedska	da	da	15 / 18 / 21	15–21
Turska	ne	ne	15 / 18	12–18 / 19–21
Ukrajina	ne	ne	18	14–22

8 Izvor: Dünkel, 2013: 156; Dünkel, Pruin, 2012: 33

Na osnovu izloženih podataka (Tabela 1) uočavamo da najveći broj država pruža mogućnost drugačijeg postupanja prema mlađim punoletnim licima kada se nađu u sukobu sa zakonom, ali postoje i one države čija zakonodavstva ne prave razliku između ove kategorije učinilaca krivičnih dela i ostalih punoletnih lica. Specifičan položaj mlađih punoletnih lica nije prepoznat u šest država, odnosno u Estoniji, Irskoj, Letoniji, Turskoj, Ukrajini i Španiji. Međutim, ne znači da sve navedene države u potpunosti negiraju činjenicu da pojedina mlađa punoletna lica nisu dostigla nivo potpune zrelosti. Na primer u Irskoj mlađa punoletna lica u odnosu na koja je izrečena neka od krivičnih sankcija institucionalnog karaktera tokom izdržavanja kazne biće odvojena od odraslih učinilaca krivičnih dela (Allen, 2013: 28). Dakle, iako zakonodavstvima pojedinih država nije predviđeno blaže kažnjavanje mlađih punoletnih lica kao i primena normi maloletničkog krivičnog prava ukoliko je na primer mlađi punoletnik osuđen na kaznu zatvora upućuje se u maloletnički zatvor.

Države čijim je zakonodavstvima propisano drugačije postupanje prema mlađim punoletnim licima možemo podeliti u tri grupe. U prvu grupu svrstavamo države u kojima je krivičnim zakonima propisano blaže kažnjavanje mlađih punoletnih lica. Ovoj grupi pripadaju: Grčka, Kipar, Mađarska, Poljska, Rumunija i Slovačka. Drugoj grupi pripadaju države koje normama maloletničkih zakona obezbeđuju posebna pravila za postupanje sa ovom kategorijom učinilaca krivičnih dela. To su: Belgija, Bugarska Crna Gora, Holandija, Hrvatska, Litvanija, Rusija, Slovenija, Srbija i Škotska. U treću grupu svrstali bismo države u kojima se poseban položaj mlađih punoletnih lica garantuje kako opštim krivičnim zakonima tako i zakonima koji se odnose samo na maloletne učinioce krivičnih dela. U države koje su prihvatile kombinovano rešenje spadaju: Austrija, Danska, Engleska i Vels, Finska, Francuska, Italija, Nemačka, Portugalija, Češka, Švajcarska i Švedska.

4.1. Starosne granice ranog punoletstva

Kada govorimo o mlađim punoletnim licima u literaturi možemo naći nekoliko termina kojima se označava ova životna faza. Hurrelmann i Quenzel (2013) upotrebljavaju termin srednja adolescencija (eng. *middle adolescence*). Neki autori kao što je Arnett (2000) koriste termin *emerging adulthood* (eng.) koji bismo preveli kao tranzicioni period od adolescenta do odrasle osobe. Osim navedenih Prior i dr. (2011) koriste i termin rano punoletstvo (eng. *young adulthood*).

Bez obzira na različit terminološki pristup donji klasifikacioni kriterijum, odnosno granica između maloletnih i punoletnih lica ne izaziva nedoumice. Pre-

ma Konvenciji o pravima deteta⁹ pod detetom se podrazumeva svako lice koje nije navršilo 18 godina života, ukoliko se, na osnovu zakona koji se odnosi na dete, punoletstvo ne stiče ranije (čl. 1). Ovom odredbom Konvencija upućuje na donju starosnu granicu punoletstva. Sticanje svojstva punoletnog lica u građanskopravnom smislu gotovo univerzalno nastupa sa navršenih 18 godina (Dünkel, 2013:156) tako da ovaj starosni limit i s aspekta krivičnog prava predstavlja prirodnu granicu između maloletnih i punoletnih, odnosno mlađih punoletnih učinilaca krivičnih dela. Međutim, u literaturi u vezi sa gornjom starosnom granicom ne postoji jedinstveno stanovište tako da može varirati od 21 do 25 godina života (Farrington, Loeber, Howell, 2012: 735–736). Autori koji za ovo životno razdoblje koriste termin „srednja adolescencija“ postavljaju 21 godinu kao gornji starosni limit (Hurrelmann, Quenzel, 2013: 45). Zagovornici termina „emerging adulthood“ koji smo preveli kao tranzicioni period od adolescenta do odrasle osobe, i termina „rano punoletstvo“ smatraju da bi starosni maksimum trebalo vezati za navršene 24 godine (Arnett, 2000:473; Prior i dr., 2011: 11). Ipak, moramo uzeti u obzir da navedene najviše starosne granice predstavljaju korisne smernice prilikom krivičnopravnog normiranja gornjeg starosnog limita, ali ne i obavezu.

Posmatrajući podatke koji se odnose na starosne granice ranog punoletstva (Tabela 1) primećujemo da je donji starosni limit 18 godina života. Uočavamo da neke države (Belgija, Danska, Finska, Holandija, Kipar, Litvanija, Poljska, Portugalija, Škotska, Švedska i Turska) za donju starosnu granicu, od koje se mogu ili moraju primeniti odredbe o sankcionisanju punoletnih učinilaca krivičnih dela, propisuju uzrast između 14 i 16 godina. U ovom slučaju ne govorimo o mlađim punoletnim licima već o učiniocima krivičnih dela koji pripadaju kategoriji maloletnika, ali prema kojima se mogu izreći krivične sankcije propisane za punoletna lica, na primer u Belgiji se maloletniku može izreći sankcija predviđena za odrasle samo ako je učinjeno krivično delo protiv bezbednosti saobraćaja, dok se izuzetno može izreći za druga teška krivična dela (Dünkel, 2013:156). Osim toga, uočavamo da je u pojedinim državama eksplicitno određena samo donja starosna granica mlađih punoletnih učinilaca krivičnih dela. To ne znači da gornja starosna granica ne postoji već da zakonski nije jasno definisana. Primera radi u Republici Češkoj propisano je da se prema učiniocu krivičnog dela koji je u vreme izvršenja dela navršio 18 godina mogu primeniti odredbe maloletničkog krivičnog prava, ali i blaže sankcije predviđene za odrasle učinioce krivičnih dela. Umesto decidirano postavljenog starosnog maksimuma upotrebljena je neprecizna formulacija prema kojoj se kazna ublažava učiniocima krivičnih dela čija

---

9 Zakon o ratifikaciji konvencije Ujedinjenih nacija o pravima deteta, Službeni list SFRJ – Međunarodni ugovori, br. 15/90 i Službeni list SRJ – Međunarodni ugovori, br. 4/96 i 2/97

je starosna dob „bliža uzrastu maloletnika“ (Pruin, Dünkel, 2015:64). Slično rešenje nalazimo i u Mađarskoj gde je nedvosmisleno definisan samo starosni minimum ranog punoletstva, dok je u vezi sa starosnim maksimumom od ključnog značaja stav Vrhovnog suda prema kome se „uzrast od 18 do 21 godine smatra važnim olakšavajućim faktorom“ (Pruin, Dünkel, 2015:64).

Bez obzira na neujednačenost koja postoji u vezi sa gornjim i donjim klasičnim kriterijumom ranog punoletstva većina država u Evropi prihvata starosni raspon od 18 do 21 godine života.

5. Mlađa punoletna lica u krivičnom zakonodavstvu u Srbiji

Međunarodni dokumenti kojima se ukazuje na potrebu drugačijeg postupanja sa mlađim punoletnim licima nastaju tek krajem 20 veka. Ipak, za Srbiju je karakteristična krivičnopravna tradicija koje se odnosi na specifičan tretman ove kategorije učinilaca krivičnih dela.

5.1. Istorijska perspektiva statusa mlađih punoletnih učinilaca krivičnih dela

Zakonsko diferenciranje maloletnih i punoletnih učinilaca krivičnih dela na teritoriji Srbije vezuje se za sredinu 19. veka. Naime, u ovom periodu prvi put se uspostavlja drugačiji krivičnopravni status maloletnika i punoletnih lica. Pored toga, razlikuju se i podkategorije maloletnih lica i to „nedorasla lica“, odnosno ona koja su mlađa od 14 godina, mlađa maloletna lica starosne dobi od 14 do 16 godina i „maloletna no dorasla“, odnosno starija maloletna lica od 16 do 21 godine (Nikolić, 1991: 42). Iako zakoni do sredine 20. veka ne koriste termin mlađa punoletna lica ova kategorija učinilaca krivičnih dela normativno je „pokrivena“ s obzirom na to da se pod starijim maloletnicima podrazumevaju lica do 21 godine života.

Prve odredbe o drugačijem krivičnopravnom položaju mlađih punoletnih učinilaca krivičnih dela nalazimo u dopuni Kaznitelnog zakona za poare i krađe iz 1847. godine kojim je predviđeno je da se prema licima starosne dobi od 16 do 21 godine života neće izricati puna kazna za konkretno krivično delo već četvrtina ili polovina propisane telesne kazne. Osim toga, ako je za krivično delo propisana smrtna kazna ova kategorija učinilaca krivičnih dela može se kazniti telesnom kaznom ukoliko su sposobni za istu, dok se usled nesposobnosti da

podnesu telesnu kaznu izriče robija u trajanju od 6 do 9 godina (Vukomanović, Mlađović, 2013:58). Kaznitelnim zakonikom za Knjaževinu Srbiju iz 1860. godine propisano je da se licima starosne dobi od 16 do 21 godine života može izreći osuđujuća presuda koja ne može biti viša od dve trećine propisane kazne, dok će osuda na robiju ili zatočenje u rasponu od 10 do 20 godina biti izrečena samo ako je za konkretno krivično delo propisana smrtna kazna (Vukomanović, Mlađović, 2013:58). Krivični zakonik Kraljevine Jugoslavije takođe je predviđao blaže kažnjavanje lica uzrasta od 17 do 21 godine. Tako su ova lica mogla biti kažnjena robijom ili zatočenjem od 7 do 20 godina kada su počinila krivična dela za koja je propisana smrtna kazna ili doživotna robija. Smrtna kazna mogla se izreći izuzetno, licu koje je u vreme izvršenja dela navršilo 18 godina života ukoliko je izvršilo krivično delo predviđeno Zakonom o zaštiti javne bezbednosti i poretka u državi. Sva lica starosti od 17 do 21 godine izdržavala su kaznu zatvora odvojeno od punoletnih lica (Vukomanović, Mlađović, 2013:59).

Jedna od karakteristika krivičnih zakona donetih u drugoj polovini 20. veka odnosi se kako na terminološko razlikovanje maloletnih i mlađih punoletnih učinilaca krivičnih dela, tako i na određivanje starosnih limita koji su se zadržali do danas.

Zakonom o izmenama i dopunama Krivičnog zakonika iz 1959. godine¹⁰ predviđeno je da se punoletnom licu koje u vreme suđenja nije navršilo 21 godinu života i čija duševna razvijenost odgovara razvijenosti maloletnika mogu izreći vaspitne mere (čl. 79j). Krivični zakonik iz 1976. godine¹¹ propisuje da se učinioocu koji je u vreme izvršenja krivičnog dela navršio 18 ali nije navršio 21 godinu života može izreći vaspitna mera ukoliko se očekuje da će se njome postići svrha koja bi se ostvarila izricanjem kazne. Osim toga, mlađem punoletnom licu kome je izrečena vaspitna mera mogu se izreći sve mere bezbednosti osim zabrane vršenja poziva, delatnosti ili dužnosti i zabrane javnog istupanja (čl. 82).

5.2. Mlađa punoletna lica *de lege lata*

Za razliku od krivičnopravnih rešenja iz perioda prošlog veka kojima su odredbe o maloletnim i mlađim punoletnim učiniocima krivičnih dela bile u okviru opšteg krivičnog zakonodavstva 21. vek iznedrio je maloletničko krivično pravo kao autonomnu celinu kojom je regulisan položaj maloletnika i, u određenim slučajevima, mlađih punoletnih lica.

---

10 Zakon o izmenama i dopunama Krivičnog zakonika, *Službeni list FNRJ*, br. 30/59

11 *Službeni list FNRJ*, br. 106/47, 13/51, 30/59, 44/76

Zakon o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica (u nastavku: ZOMUKD)¹² donet je 2006. godine. Odredbe navedenog zakona mogu se odnositi i na mlađa punoletna lica, odnosno lica koja su u vreme izvršenja dela navršila 18 godina, a u vreme suđenja nisu navršila 21 godinu života (čl. 3, st. 4). Ipak, da bi se lica ovog uzrasta mogla smatrati mlađim punoletnim licem potrebno je kumulativno ispunjenje zakonom propisanih uslova. Pomenuti uslovi odnose se kako na uzrast učinioca krivičnog dela tako i na karakteristike ličnosti i okolnosti pod kojima je delo izvršeno. Osim toga, neophodna je i procena suda da će se vaspitnim merama u odnosu na konkretno lice postići ista svrha kao i izricanjem kazne (čl. 41, st. 1). ZOMUKD propisuje da će se određene odredbe ovog zakona primenjivati i na mlađa punoletna lica ako se do početka glavnog pretresa ustanovi da dolazi u obzir izricanje vaspitne mere (čl. 46). Na osnovu tumačenja navedene norme sledi da se postupak prema mlađim punoletnim licima pokreće od strane javnog tužioca za maloletnike. Javni tužilac za maloletnike podnosi zahtev za pokretanje pripremnog postupka sudiji za maloletnike koji se može složiti sa zahtevom i u tom slučaju se smatra da je pokrenut pripremnog postupak. Ako se sudija za maloletnike ne složila sa zahtevom za pokretanje pripremnog postupka isti se može pokrenuti odlukom veća za maloletnike neposredno višeg suda (čl. 63). Sprovođenje pripremnog postupka, odnosno prve faze postupka prema mlađem punoletnom licu, u nadležnosti je sudije za maloletnike (Nicević, Stevanović, 2008:504). Tokom pripremnog postupka odvija se saradnja između javnog tužioca za maloletnike, sudije za maloletnike, organa starateljstva i veštaka (lekari, pedagozi, psiholozi) s ciljem utvrđivanja stepena socio-emocionalne zrelosti mlađeg punoletnog lica (čl. 53 i 64). S tim u vezi niko ne može biti oslobođen dužnosti da svedoči o okolnostima potrebnim za ocenjivanje zrelosti mlađeg punoletnika, upoznavanje njegove ličnosti i prilika u kojima živi (čl. 50). Kada su ispitane sve okolnosti u vezi sa izvršenjem krivičnog dela, ali i okolnosti koje se odnose na stepen biopsihičke zrelosti učinioca starosne dobi od 18 do 21 godine, sudija za maloletnike dostavlja spise nadležnom javnom tužiocu za maloletnike koji može zahtevati da se pripremnog postupak dopuni ili podneti obrazloženi predlog veću za maloletnike za izricanje krivične sankcije (čl. 69).

U odnosu na mlađe punoletno lice postupak se vodi prema pojedinim pravilima predviđenim za maloletne učinioce krivičnih dela. U skladu sa tim mlađem punoletnim licu ne može se suditi u odsustvu, a od prvog saslušanja i tokom celog postupka mora imati izabranog branioca ili branioca po službenoj dužnosti (čl. 48 i 49). Mlađe punoletno lice poziva se preko roditelja, odnosno zakonskog

---

12 Službeni glasnik RS, br. 85/2005

zastupnika, osim u onim slučajevima kada bi se to negativno odrazilo na obavezu hitnog postupanja (čl. 54 i 56). Ako sudija za maloletnike tokom pripremnog postupka stekne utisak da je potrebno izdvojiti mlađeg punoletnika iz sredine u kojoj živi ili radi, ili da mu je potrebno pružiti pomoć, nadzor, zaštitu ili smeštaj doneće rešenje o meri privremenog smeštaja. Rešenje o ovoj meri može biti doneto ili ukinuto i tokom trajanja postupka pred sudom od strane predsednika veća ili veća za maloletnike (čl. 66 i 76). Ukoliko je, pak, mlađem punoletnom licu određen pritvor po pravilu će biti odvojen od punoletnih lica, dok u pritvoru sa punoletnim licem može biti izuzetno pod uslovom da punoletno lice neće štetno uticati na mlađeg punoletnika (čl. 68, st. 1). Na mlađa punoletna lica primenjuju se i odredbe o isključenju javnosti tokom trajanja postupka te u skladu sa tim tok postupka i donesena odluka mogu biti objavljene samo uz dozvolu suda, ali se ime mlađeg punoletnika ne sme navesti kao i podaci koji bi ukazivali na njegov identitet (čl. 55 i 75).

Mlađem punoletniku mogu biti izrečene samo određene vaspitne mere, odnosno jedna ili više posebnih obaveza¹³, mera pojačanog nadzora od strane organa starateljstva ili mera upućivanja u vaspitno popravni dom. Iz navedene zakonske odredbe proizilazi da se prema mlađem punoletnom licu ne može izreći kazna maloletničkog zatvora. Uz vaspitnu meru može se izreći i odgovarajuća mera bezbednosti (čl. 41 st. 2). Na osnovu prethodno navedenog uočavamo da zakonodavac nije postavio ograničenja koja se odnose na visinu propisane kazne za konkretno krivično delo kako prilikom donošenja odluke o primeni odredbi ZOMUKD tako i prilikom izbora vaspitne mere.¹⁴ Dakle, od krucijalnog značaja je ličnost mlađeg punoletnog učinioca krivičnog dela, okolnosti izvršenog dela i

---

13 Posebne obaveze mogu se odnositi na: izvinjenje oštećenom; naknadu prouzrokovane štete u okviru sopstvenih mogućnosti; redovno pohađanje škole ili odlaženje na posao; osposobljavanje za zanimanje koje odgovara sposobnostima i sklonostima konkretnog lica; uključivanje u rad humanitarnih organizacija ili u poslove socijalnog lokalnog ili ekološkog sadržaja, bez ikakve naknade; uključivanje u određene sportske aktivnosti; podvrgavanje odgovarajućem ispitivanju ili odvikavanju od zavisnosti izazvane upotrebom alkoholnih pića ili opojnih droga; uključivanje u pojedinačni ili grupni tretman u odgovarajućoj zdravstvenoj ustanovi ili savetovalištu i postupanje po programima rada koji su u tim ustanovama sačinjeni za konkretno lice; pohađanje kurseva za stručno osposobljavanje ili pripremanje i polaganje ispita kojima se proverava određeno znanje; zabranu napuštanja mesta prebivališta ili boravišta bez saglasnosti suda, i posebnog odobrenja organa starateljstva (ZOMUKD, čl. 14).

14 Čini se da *de lege ferenda* ima tendenciju oštrije kaznene politike u odnosu na ovu kategoriju učinilaca krivičnih dela. Nacrt zakona o maloletnim učiniocima krivičnih dela i zaštiti maloletnih lica u krivičnom postupku predviđa da se prema mlađem punoletnom licu može izreći mera posebnih obaveza ili mera pojačanog nadzora od strane organa starateljstva ukoliko je učinio krivično delo za koje je propisana kazna zatvora do pet godina. Mera upućivanja u vaspitno popravni dom predviđena je za krivična dela za koja je se propisana kazna kreće u rasponu od pet do deset godina (čl. 42).

svrha kažnjavanja, ali ne i težina krivičnog dela. S tim u vezi neka od vaspitnih mera može biti izrečena i mlađem punoletnom učiniocu krivičnog dela ubistva.¹⁵

U slučajevima kada se ustanovi da je mlađe punoletno lice dostiglo punu zrelost, odnosno da karakteristike njegove ličnosti kao i okolnosti dela ne ukazuju na to da se vaspitnim merama može postići opšta svrha kažnjavanja primenjuje se odredbe Krivičnog zakonika, Zakonika o krivičnom postupku i Zakona o izvršenju krivičnih sankcija.

6. Zaključak

U državama Evrope ne postoji uniformni krivičnopravni status mlađih punoletnih učinilaca krivičnih dela. Manji broj država stavlja znak jednakosti između mlađih punoletnih i ostalih punoletnih učinilaca krivičnih dela. To znači da će se mlađem punoletnom licu izreći ista krivična sankcija, propisana za konkretno krivično delo, kao i punoletnom licu bez obzira na stepen dostignute zrelosti, mada postoje određeni korektivi koji se odnose na izdržavanje kazne zatvora odvojeno od punoletnih lica što ublažava rigidnost konkretnih zakonodavstava.

Većina zakonodavstava normira drugačije postupanje sa mlađim punoletnim učiniocima krivičnih dela posmatrajući ih kao lica kod kojih još uvek nije završen biopsihički razvoj i u čijoj resocijalizaciji retributivne mere mogu biti kontraproduktivne. Učinioci krivičnih dela koji pripadaju starosnoj grupi od 18 do 21 godine i ispunjavaju ostale zakonom propisane uslove ne tretiraju se kao punoletni već kao podkategorija punoletnih učinilaca krivičnih dela, odnosno mlađi punoletni učinioci krivičnih dela. S tim u vezi neke države normirale su blaže kažnjavanje mlađih punoletnih lica u odnosu na ostala punoletna lica koja su prešla propisani starosni „prag“. Najveći broj država dosledno sprovodi preporuke međunarodnih dokumenata i predviđa da se prema mlađim punoletnim prestupnicima mogu izreći sankcije koje se primenjuju prema maloletnim učiniocima krivičnih dela, ali je njihova primena uglavnom fakultativnog karak-

---

15 Primena odredbi ZOMUKD prema mlađim punoletnim licima koja su počinila najteža krivična dela nije nepoznata našoj sudskoj praksi. Tako je u periodu od stupanja na snagu ZOMUKD izrečeno ukupno 17 vaspitnih mera za krivična dela lišenja života i to: 2007. godine za krivično delo ubistva u 3 slučaja (Punoletni učinioci krivičnih dela u Republici Srbiji, 2008:101); 2009. godine za 2 izvršena krivična dela ubistva (Punoletni učinioci krivičnih dela u Republici Srbiji, 2010:99); zatim za 1 ubistvo na mah izvršeno 2010. godine (Punoletni učinioci krivičnih dela u Republici Srbiji, 2011:63); 1 ubistvo počinjeno 2011. godine (Punoletni učinioci krivičnih dela u Republici Srbiji, 2012:67); 5 ubistava tokom 2014 godine (Punoletni učinioci krivičnih dela u Republici Srbiji, 2015:67); 2 ubistva u 2015. godini (Punoletni učinioci krivičnih dela u Republici Srbiji, 2016:73), i 2 ubistva i 1 teško ubistvo u 2016. godini (Punoletni učinioci krivičnih dela u Republici Srbiji, 2017:69)

tera. Osim navedenih uočavamo i kombinovani krivičnopravni tretman mlađih punoletnih lica, odnosno mogućnost da se u odnosu na ovu kategoriju učinilaca krivičnih dela alternativno primene sankcije propisane za maloletna lica ili blaže kazne predviđene za punoletne učinioce krivičnih dela.

Specifičan krivičnopravni status mlađih punoletnih lica u Srbiji karakteriše tri faze. U prvoj fazi mlađim punoletnim učiniocima krivičnih dela izricane su blaže krivične sankcije od onih koje su propisane za punoletne učinioce krivičnih dela. Drugu fazu karakterišu posebne odredbe o ovoj kategoriji učinilaca krivičnih dela sadržane u glavi kojom se uređuje položaj maloletnih učinilaca krivičnih dela, ali u okviru opštih krivičnopravnih odredbi. Treća faza ogleda se u izdvajanju pravnih propisa koji se odnose na maloletne i mlađe punoletne učinioce krivičnih dela u zasebnu celinu. Prema pozitivnim odredbama u odnosu na predmetnu kategoriju učinilaca krivičnih dela propisana je primena sankcija za maloletnike, ali pod uslovom da sud na osnovu ličnosti i svih okolnosti pod kojima je delo izvršeno proceni da bi izrečena vaspitna mera adekvatno zamenila svrhu neke od krivičnih sankcija predviđenih za punoletna lica. U odnosu na sve mlađe punoletne učinioce krivičnih dela postupak se pokreće pred javnim tužiocem za maloletnike, a od okolnosti izvršenog krivičnog dela i ličnosti samog učinioca zavisi da li će se podneti predlog za izricanje vaspitne mere ili krivične sankcije, odnosno da li će se primeniti odredbe maloletničkog krivičnog prava ili opšte odredbe materijalnog, procesnog i izvršnog zakonodavstva.

Literatura

- Allen, R. (2013) *Young Adults in Custody – the way forward*. London: Transition to Adulthood Alliance.
- Arnett, J. (2007) Emerging adulthood: What is it, and what is it good for?. *Child Development Perspectives*, 1, str. 68–73.
- Corriero, M. A. (2006) *Judging Children as Children – A Proposal for a Juvenile Justice System*, Philadelphia: Temple University Press.
- Dünkel, F. (2013) Youth Justice Policy in Europe – Between Minimum Intervention, Welfare and New Punitiveness U: Tom Daems, Dirk van Zyl Smit, Sonja Snacken (ur.): *European Penology?*. Oxford, Portland/Oregon: Hart Publishing 2013, str. 145–170.
- Dünkel, F., Pruin, I. (2012) Young adult offenders in juvenile and criminal justice systems in Europe U: Friedrich Lösel, Anthony Bottoms, David P. Farrington (ur.) *Young Adult Offenders. Lost in transition?*. London, New York: Routledge, str. 11–38.

- Farrington, D.P., Loeber, R., Howell, J. C. (2012) Young Adult Offenders The Need for More Effective Legislative Options and Justice Processing. *Criminology & Public Policy*, 11(4) str. 729–751.
- Giedd, J. (2004) Structural magnetic resonance imaging of the adolescent brain. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 1021(1), str. 77–85.
- Glenn, I. R. i dr. (2004) Salient and Emerging Developmental Tasks in the Transition to Adulthood. *Child Development*, 75(1), str. 123–133.
- Hirsch, A., Ashworth, A. (2005) *Proportionate Sentencing: Exploring the Principles*. Oxford: Oxford University Press.
- Hurrelmann, K., Quenzel, G. (2013) *Lebensphase Jugend – Eine Einführung in die sozialwissenschaftliche Jugendforschung*. Weinheim/Basel: Beltz Juventa
- Krivični zakonik, Službeni list FNRJ, br. 106/47, 13/51, 30/59, 44/76.
- McGee, T. R., Farrington. D.P. (2010) Are there any true adult onset offenders? *British Journal of Criminology*, 50, 530–549.
- Mulvey, E.P i dr. (2004) Theory and Research on Desistance from Antisocial Activity among Serious Adolescent Offenders. *Youth Violence and Juvenile Justice*, 2(3) , str. 213 – 236.
- Nicević, M., Stevanović, Č. (2008) *Krivično procesno pravo*. Novi Pazar: Forum univerzitetskih nastavnika.
- Nikolić, D. (1991) *Krivični zakonik kneževine Srbije*. Niš: Gradina.
- Prior, D. i dr. (2011) *Maturity, Young Adults and Criminal Justice*. University of Birmingham: Institute of Applied Social Studies School of Social Policy.
- Pruin, I., Dönkel, F. (2015) *Better in Europe? European responses to young adult offending*. London: Barry Cadbury Trust.
- Punoletni učinioi krivičnih dela u Republici Srbiji – Prijave, optuženja i osude-2016. (2017) Beograd: Republički zavod za statistiku Srbije.
- Punoletni učinioi krivičnih dela u Republici Srbiji – Prijave, optuženja i osude-2015. (2016) Beograd: Republički zavod za statistiku Srbije.
- Punoletni učinioi krivičnih dela u Republici Srbiji – Prijave, optuženja i osude-2014. (2015) Beograd: Republički zavod za statistiku Srbije.
- Punoletni učinioi krivičnih dela u Republici Srbiji – Prijave, optuženja i osude-2011. (2012) Beograd: Republički zavod za statistiku Srbije.
- Punoletni učinioi krivičnih dela u Republici Srbiji – Prijave, optuženja i osude-2010. (2011) Beograd: Republički zavod za statistiku Srbije.
- Punoletni učinioi krivičnih dela u Republici Srbiji – Prijave, optuženja i osude-2009. (2010) Beograd: Republički zavod za statistiku Srbije.
- Punoletni učinioi krivičnih dela u Republici Srbiji – Prijave, optuženja i osude-2007. (2018) Beograd: Republički zavod za statistiku Srbije.

- Riera, M. (2012) *Uncommon Sense for Parents with Teenagers*. LLC: Random House
- Steinberg, L. (2004) Risk taking in adolescence: What changes, and why? *Annals of the New York Academy of Sciences*, 1021, str. 51–58.
- Škulić, M. (2003) *Maloletnici kao učinioci i kao žrtve krivičnih dela*. Beograd: Dosije.
- Škulić, M. (2010) Starosna granica sposobnosti za snošenje krivice u krivičnopravnom smislu. *Crimen*, 2, str. 202–227.
- Vukomanović, M., Mlađović, I. (2013). Maloletnički zatvor u krivičnom zakonodavstvu Republike Srbije. *NBP – Žurnal za kriminalistiku i pravo*, 1, str. 57–73
- Willoughby, T. i dr. (2013) Examining the Link Between Adolescent Brain Development and Risk Taking from a Social-Developmental Perspective. *Brain & Cognition*, 83 (3), str. 315–323.
- Zimring, F. E. (2005) *American Juvenile Justice*. Oxford, New York: Oxford University Press.

Internet izvori:

- Arnett, J. (2000) Emerging Adulthood A Theory of Development From the Late Teens Through the Twenties. *American Psychologist*, 55(5), str. 469–480. Dostupno na: http://www.jeffreyarnett.com/articles/ARNETT_Emerging_Adulthood_theory.pdf, stranici pristupljeno 16.7.2018.
- Commentary to the European Rules for juvenile offenders subject to sanctions or measures, Council of Europe. Dostupno na: http://euromed-justiceii.eu/files/repository/20100713123755_7COE2008.Commentary_CommentarytotheEuropeanRulesforjuvenile.pdf, stranici pristupljeno 10.7.2018.
- Nacrt zakona o maloletnim učiniocima krivičnih dela i zaštiti maloletnih lica u krivičnom postupku. Dostupno na: <https://www.paragraf.rs/dnevne-vesti/141215/141215-vest40.html>, stranici pristupljeno 9.9.2018.
- Recommendation CM/Rec(2008)11 of the Committee of Ministers to member states on the European Rules for juvenile offenders subject to sanctions or measures, Adopted by the Committee of Ministers on 5 November 2008. Dostupno na: [https://www.unicef.org/tdad/councilofeuropejjrec08\(1\).pdf](https://www.unicef.org/tdad/councilofeuropejjrec08(1).pdf), stranici pristupljeno 20.6.2018
- Recommendation Rec(2003)20 of the Committee of Ministers to member states concerning new ways of dealing with juvenile delinquency and the role

of juvenile justice, Adopted by the Committee of Ministers on 24 September 2003. Dostupno na: <https://pjpeu.coe.int/documents/3983922/6970334/CMRec+%282003%29+20+concerning+new+ways+of+dealing+with+juvenile+delinquency+and+the+role+of+juvenile+justice.pdf/e96f09bf-325d-4ed5-a07f-f4c3f663be54>, stranici pristupljeno 20.6.2018.

- Saopštenje broj 087-god. LXVII od 03.04.2017. Siromaštvo i socijalna nejednakost (2016) Beograd: Republički zavod za statistiku. Dostupno na: <http://publikacije.stat.gov.rs/G2017/Pdf/G20171087.pdf>, stranici pristupljeno 14.7.2018
- Share of young adults aged 18–34 living with their parents by age and sex – EU-SILC survey. Dostupno na: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>, stranici pristupljeno 23.7.2018.
- United Nation Standard Minimal Rules for Administration of Juvenile Criminal Justice – Beijing Rules Adopted by United Nations General Assembly Resolution, no. 40/33 of 29. November 1985. Dostupno na: <https://www.ohchr.org/Documents/ProfessionalInterest/beijingrules.pdf>, stranici pristupljeno 20.6.2018.

Jelena RAKIĆ, LL.M

Faculty of Law, International University of Novi Pazar, assistant

THE STATUS OF YOUNG ADULT OFFENDERS IN EUROPEAN CRIMINAL JUSTICE SYSTEM WITH SPECIAL REFERENCE TO THE REPUBLIC OF SERBIA

The status of young adult offenders in criminal justice system is more often becoming a subject of interest of scientists and experts on the international level. However, this category of criminal offenders wasn't given enough attention in the Republic of Serbia. Period of early adulthood is regarded as a transitional period between adolescence and adulthood, in which a person need not necessarily be on the level of biophysical and mental maturity which justify criminal reactions according to the regulations appointed for fully grown person. A number of international institutions suggest that processing and sanctioning of young adults should be different in comparison with sanctioning of adults. In accordance with the international recommendations, majority of legislations on the territory of Europe lay down regulations which imply milder punishments for young adults in comparison with those for adults or appoint milder criminal sanctions as for juveniles. According to the positive law regulations in the Republic of Serbia, young adults who commit a criminal act are referred to as a category of offenders whose actions are treated by the same regulations appointed for juveniles, in case that all law abiding terms are fulfilled.

Key words: young adult offenders, legal status of young adults, criminal sanctions, educative measures, juvenile criminal law